

XV. évfolyam 30 szám.

Ára 4 korona.

Budapest, 5680. ab 15.
1920. július 30.

ZSIDÓ SZEMLE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Király-u. 36. Telefon 84-89.
mc

Politikai hetilap.
Megjelenik minden pénteken.

Előfizetési árak:

Egészévre	— — —	180.—	korona
Félévre	— — —	90.—	"
Negyedévre	— — —	45.—	"

Vezércikkünk közlését a cenzura nem engedélyezte.

 HANY EZER ÉV ÓTA . . .

*Mint dus nyári tájon az almák, ha érnek,
Ugy hullanak és mulnak fölöttünk az évek:
Bánat és emlék, emlék és bánat,
Amit muzsikálnak.*

*S örök e gyászforrás, kiapadhatatlan,
Az zokog a szélben, sikolt a viharban,
Éjszaka elcsittul, virradatra ébred,
Mint a madár-ének.*

*És kapufélfánkat, éjféli időben,
Mikor a hold ballag nagy csillag mezőben,
Órzik alabárdos őrei a gyásznak,
Ránk csak ők vigyáznak.*

*Hány ezer év óta, te tudod én fajtám,
Hogy párnánk gyürödzik nehéz fejünk alján,
Hány bús ezer éve, hogy világgá mentünk,
S még megsem pihentünk.*

*Volt városunk fénylő, száz toronnyal ékes
Tengerünk és erdők, országunk regényes,
Kövér földünk hátán szép aranypalást,
S ott Ruth kötött kalászt.*

*S templomunk az ékes, melyről még regélnek
Öreg foliánsok az új nemzedéknek,
Leomlott már régen a gránitsoda:
Nincs fala, nincs oszlopa.*

*De lelkünkben ma is, mint égő remény lángol
A csillag, az irás nagy homlokzatáról,
Kigyul-e még tőle keleten a táj,
Ha együtt lesz a nyáj?*

*Vemhes még a föld itt, rejt még vasat, ércet,
Márványt is ölelnek a szilárd mélységek,
S lesz aki épít, aki fur, aki váj,
S megszólalsz Salamon király!*

Peterdy Andor.

Cionista világkongresszus.

Irtá: Dr. Rosenberg Sándor.

A zsidó nép Londonban tanácskozó parlamentjében, a legdemokratikusabb szavazati jog alapján együtt ülnek szétszórt nemzetünk valamennyi országból összegyűlt képviselői, köztük a magyarországi delegátusok is. Azok a sorsdöntő határozatok és konkrét akciók, amelyek a konferencia eredményeképpen népünk életében valósággal új fordulatokat jelentenek majd, ebben a pillanatban még nem érettek meg a nyilvánosság számára. Ezekről a konkrétumoktól függetlenül azonban maga az a tény, hogy egy *cionista világkonferencia létezik* óriási fontossággal bír. A cionista konferencia ugyanis ma a világ zsidóságának nemzetközileg illetve nemzetközi-jogilag egyedül elismert képviselője, ez az a fórum, az a testület, amelyet a világ a zsidó ügyek negotiorum gestorának tekint, az egyetlen, a zsidó nép szuverenitásából táplálkozó faktor, amelynek zsidó ügyekben a legfőbb szava van.

És ez a tény egyben azt jelenti, hogy *semmilyen más szervezet*, amelyik nem kizárólag a cionista programba foglalt célokért, vagy részlet-célokért harcol, hanem csak úgynevezett „általános emberi” érdekekért — nem tekinthető és esetleg nem bélyegezhető „zsidó organizációnak”, még akkor sem, ha tagjai nagyrésze vagy esetleg valamennyi tagja is egyénileg véletlenül zsidó is. A zsidó nép javáért és életéért, mint ilyenért harcoló és küzdő szervezet egyesegyedül a cionista mozgalom, amely magába öleli a nagy nemzeti program minden részletét, a gazdasági kérdésektől kezdve, fel a kulturális problémákon keresztül egészen a vallás szféráig. Olyan tág és hatalmas terület ez, hogy ebben minden törekvés, ha az kimondottan a zsidóság érdekében igyekszik munkálkodni, elfér és be is illeszkedik ide, tehát minden, ami ezen kívül reked, legyen az bármilyen eszmei vagy gyakorlati irány, nevezzük azt akár radikalizmusnak, vagy konzervativizmusnak, kommunizmusnak vagy arisztokratizmusnak, legyen az atheizmus vagy pántheizmus, sohasem lehet a zsidóságnak mint olyannak ügye, az mind csak így egyszerűen minden jelző nélkül: radikalizmus, vagy konzervativizmus, nem zsidó radikalizmus és nem zsidó konzervativizmus még akkor sem ha propagálói történetesen mind zsidó származásúak volnának is.

A fogalmak ilyenén szétválasztása nagyon jótékonyan fog hatni minden irányban, tisztázza az úgynevezett „zsidó hatalmi” törekvések lényegét, amelyet ma minden újító és szélsőséges mozgalom rejtekén keresnek az ellenlábások. A zsidó hatalmi törekvések — és ezt most már ta-

nulják meg kifelé és befelé is — egyetlenegy pontban foglalhatók össze: az *öntudatos zsidó nép élniakarásában*. Viszont ennek a kiolthatatlan szent lobogásnak a szikráit *ne keressék a különféle világboldogító szervezetek* műhelyeiben, ahol a még-zsidók vagy a már nem-zsidók közt úgysem lelik fel, hanem *keressék meg a Cionista Világszervezetben* és annak intézményeiben, ahol viszont senki előtt nem rejtegetjük. Azt a jogot, amely minden eleven teremtesnek kijár, *az élethez való jogot* és azt a lehetőséget, amely minden nép fiát megilleti: *a saját énje szerint való életlehetőségét* követeli és testesíti meg magában a Cionista Világkongresszus, az a szerve a zsidó népnek, amely a nemzetek és országok hatalmas koncertjében ma a zsidó aeropágot jelenti.

Ha nem volna meg ez az intézmény, úgy ma a világ vajadásának ebben a vonagló zürzavarában, ma az idők kényszerítenék rá a zsidóságot, hogy megteremtse. Ma, amikor annyi különféle irány akarja a szekerét zsidókkal tolatni, fülébe sugva a jóindultu zsidó nyárspolgárnak, hogy: nézze, egy zsidó ügy, kötelessége segíteni, — ma amikor külső ellenfelek minden nekik nem tetsző „cég”-re rásütik, hogy zsidó, hogy ezen a címen üthessék, ma százszorosan fontos egy olyan megbízható fémjelzés, amely a jóhiszemű zsidó tömegeknek világosan megmutassa a zsidó nép életéért és javáért küzdő munka ismertetőit. És ezt a feladatot végzi el az egységes zsidó népet képviselő Cionista Világkongresszus.

Soha jobbkor nem jöhetett ez az utmutatás mint ma. Az asszimiláció kikopott apostolai minden nap más célt irtak a zsidóság zászlajára. Például ilyeneket: az izraelita vallás célja az emberek közt a békét hirdetni. Jött a háboru, akkor mindjárt más lett a cél, akkor „kiki fogjon fegyvert.” Aztán: „az izraelita hit a haladást szolgálja.” Hej-haj szegény magyar izraelitának milyen másként kell szolgálni a haladást a háboru előtt, a háboru alatt, aztán az első, hogy ne is mondjuk a második forradalom alatt és végül miként kell ezt ma elkövetnie?

Másként hangzanak újra az asszimiláns tanítások az „izraelita hitvallásu törökök, magyarok és oroszok” számára.

Milyen jól is esik ennyi hamis ide-oda imbolygás, léha alkalmazkodni próbálgatás és konjunktura-hajsza között és után a Cionista Világkongresszus sziklaszilárd, megváltozhatatlan és örökérvényű utmutatását látni, amely az élet, az élniakarás szent tüzoszlopával világít az ezer jelszóval agyonagított, tévelygő utakra cibált zsidó lelkek előtt.

A Cionista Világkonferencia az a tüzoszlop, amely világítani fog a népek sivatagjában összevissza hajszolt zsidó nép előtt, az uttalan utakon.

Jehuda Lévi: Paradoxonok.

Egy más nemzetbelit, ha megkérdezik, micsoda, büszkén odavágja: magyar, német vagy angol; sok zsidó, ha bunkós bottal olvassák is a fejére, hogy zsidó, akkor is azt nyöszörgi, hogy ő orosz, lengyel magyar vagy román.

Egy mágyarnál az az erény, ha minél jobb magyar, a zsidótól megkívánják, hogy minél kevésbé legyen zsidó és minél inkább más valami.

Más népnél erény a hűség, zsidóknál a hűtlenség?

Azt mondják, gyáva nép vagyunk és mégis sokan (még „okos“ emberek is) elhiszik, hogy mi fél millió mertük az uralmat magunkhoz ragadni és packázni kilenc millió magyarral.

Más nemzetnek csak egy hazája, nekünk sok és azért nincs egy sem.

Más nép fia csak akkor vesz vándorbotot a kezébe, ha nincs kenyere, nekünk azért akarják a kezünkbe nyomni, mert azt hiszik, hogy tulsok van.

Ellenségeink azt mondják, hogy bennünk nincs államfentartó erő és képesség és ugyanezek ránk fogják és elhiszik, hogy képesek vagyunk már régen meglévő erősen kiépített és körülbástyázott államalakulatokat — destruálni.

Más nemzet félti tőlünk a létét és fajiságát a saját államában, holott mi évezredekken keresztül megtartottuk azt állam nélkül is.

A zsidó nép olyan vallásos, hogy sokan tévedésből felekezetnek tartják és mégis ránk fogják, hogy harcot viselünk a vallás ellen.

Sok fanatikus zsidó azt hiszi, hogy a zsidóságnak missziója van az emberi haladás terén és ugyanezek haragszanak legjobban azokra a zsidókra, kik ezt a missziót teljesíteni akarják.

Ellenségeink azt mondják, hogy mi nem tudunk vagy nem akarunk dolgozni és ugyanakkor rendszabályokkal akarnak bennünket megakadályozni abban, hogy tulsokat dolgozzunk.

Maximálni akarják a zsidókat a tudományos pályákon, pedig tapasztalatból tudhatnák, hogy akkor felüti a fejét a lánckereskedelem és az árdragítás — a tudomány terén is.

REGÉNY

UJVÁRI PÉTER
A TULSÓ PARTON

ÁRA 32.— KORONA

Megrendelhető a Zsidó Szemle könyvosztályában.

H. Jork Steiner:

A magyarországi zsidók.

Két évtizedes jóslat a magyarországi zsidó kérdéstről.

Ezt a cikket 21 esztendővel ezelőtt írta: H. Jork Steiner, a kiváló cionista publicista. A „Welt“ 1898. aug. 19-i számában megjelent cikk szinte döbbenetes világosan-látással analizálja a magyarországi zsidóság helyzetét és már a szélséng idején jelzi a bekövetkező viharokat. Eklatáns dokumentuma annak, hogy csak a cionizmus, illetve a zsidó nacionalizmus szemüvege az, amelyen át a zsidóság helyzete helyesen ítélhető meg és amelynek segítségével a jövő igazi útjai kijelölhetők.

Magyarország az ellentétek országa. Lángoló szabadságszeretet és hirtelen türelmetlenség, öserő és raffinált élvezetvágy, gondtalanság és politikai bölcsesség, mély értelem és könnyelműség küzdenek az uralomért és hajtják a nemzetet, valamint az egyedet is az egyik végletből a másikba. Északi határa hótól dermedt, míg a délit az olasz tenger mossa. És a nép, amely itt észak és dél között mozog és amely több felől a szolgaság igájából itt összejött, tizenhárom különböző nyelven igyekszik egymást megérteni. A zsidókat is különböző szolgáló országokból hozta ide a sorsuk, illetve ide üzte őket, amint Német-, Cseh-, Morvaországokban vagy Asztriában égett a föld a talpuk alatt. És ez nem is képletesen értendő.

A kereszténység előtti időkben nagy szabadságot élveztek a többi népekkel szemben, amelyet azonban a kereszténység erősödésével mindinkább korlátoztak. Am kereskedelmi erejük oly fontos volt az országra, hogy a korlátozásokat mindig újból megszüntették.

A 14. században kiutasították őket, de már 1430-ban Zsigmond király jóvátette azt, amit elődje Lajos a zsidók és az ország ellen vétett. Amikor Buda ostrománál (1685) a zsidók példás bátorságot és fogadott hazájuk iránti ragaszkodást tanúsítottak, sok kiváltságot kaptak vissza. Azóta csaknem teljes békében éltek és Magyarország az üldözött és megkínzott zsidóság menedékhelyéül szolgált és egész mult március utolsó napjáig a cseh és morva zsidóság azon részének, kik nem kaptak családszámot és kénytelenek voltak kivándorolni, hogy saját tüzhelyük legyen, — Magyarország otthonul szolgált. A bányavárosok és egyes szabadkirályi városok kivételével, ahonnan a németajku polgárság távoltartotta őket, mindenütt lakhattak és bármivel foglalkozhattak. Az 1848—49-iki mozgalmakban a nemzet szenvedéseiben és örömeiben osztoztak és 1868-ban az állam újult önállóságával, egyenjogú polgárokká lettek.

Ha tehát az országhoz és az uralkodó magyar nemzethez ragaszkodnak, nem tesznek többet, mint amennyit tenniük kötelességük. Am sokan a zsidók közül tovább mennek, elfelejtik és másokkal is el akarják feledtetni, hogy zsidók, miközben nem veszik észre, hogy környezetük ezt sohasem felejtette el és sohasem fogja elfelejteni. Ebben az or-

szágban a zsidóságnak sokféle árnyalata található: a zárkózott chászidim északkeleten, részben galíciai bevándorlottak és a szabadelvű neologok az alföldön; vannak hitközségek, amelyek korábban reformálódtak, mint a németországi reform hitközségek. *Egy azonban mindnyájunknál közös: a nagy kulturaszeretet.* Közvetlen József császár uralkodása után a császár terve szerint több elemi iskolát létesítettek, ahol eleinte természetesen a német nyelv uralkodott. Amikor 1867. évben a magyar lett az államnyelv, amelynek elsajátítása hazafias kötelesség volt, a zsidóság rögtön kész volt megtanulni és gyermekeiket magyarul nevelni. Sok helyütt a német nyelvet is megtartották, úgy, hogy a gyermekek azt is bírták, ami kereskedőknek elengedhetetlenül szükséges, sőt más pályákon is hasznos.

Bár találhatók zsidók mindenféle állásokban, az összes hivatalokban, forgalmi intézményeknél, a közigazgatásban, a tisztikarban, mint tamitók és tanárok, újságírók, írók, művészek, de túlnyomóan mégis a kereskedelemben és az iparban működnek. Nagy részük van, közvetve és közvetlen, — az állam hitelképességének fejlesztésében és ha Magyarország arra gondolhat, hogy önnálló vámterülete legyen, úgy ebben a zsidóknak van a legnagyobb érdemük. A mezőgazdaságban is nagy szerepet játszanak és már régen nagybirtokosok bérlői.

A zsidóság eme nagy gazdasági fellendülése az *irántuk táplált érzésekre nem maradhatott visszahatás nélkül.* Elkövezték azt a nagy hibát, hogy megtüretésüket a népek benső meggyőződése és szimpátiája kihatásának tulajdonították, holott az mindig csupán az észszerűség és az önuralom eredménye volt. A magyarnak szüksége volt kereskedői tevékenységükre. A zsidóság, csaknem kizárólag a produktív középosztályt képezi, míg a magyarság a paraszt tömegeket szolgáltatja és az uralkodó osztályokat: a katonaságot, a hivatalnokokat és a nagybirtokosokat. Azonkívül a háromnegyed millió zsidóság számottevő részét képezi ezen soknyelvű és a maga nemében különböző népességű ország államhű népének. Mindazonáltal gyakorta győzött az irigység az államészszerűség és a magyar kispolgárság, a hivatalnok osztály és a nemesség titkolt, sőt gyakran nyílt gyűlölettel nézik a zsidóság fejlődő jólétét. 1882. évi tiszai-eszlári pör alkalmával az indulatok hirtelen átalakulása és az ép oly gyors lecsillapódása az érzések tiszta képét adják, amint azok a néplelek mélyén gyakorta öntudatlan nyugszanak, de egyben az uralkodó osztály céltudatos munkájáról is fogalmat adnak. Csodálatos, hogy ebben, a valóságban nem antiszemita népből olyan társadalmi szakadék áll a zsidók és keresztények között, amilyen Galícia kivételével, kevés országban.

Azt, hogy közös politikát üznek, a zsidónak ott kell megszenvednie, ahol a nagyszámu és ellenzéki nemzetiségek többségben vannak. Délen a szerb-horvátok, keleten a románok és északon a tótok között mindinkább kinóssá lesz a helyzete. Ezen nemzetiségek nagy területeken laknak kompakt tömegekben. Politikájuk az államegységtől elhuzó és ki-

méletlen szigorral és keménységgel folyó magyarosításról panaszkodnak.

Ebben van is némi igazság, habár az uralkodó nép mentségére szolgál: a létért való harc elve. A magyarok a népesség 45 százalékát képezik és arra törekszenek, hogy minden erővel amennyit csak lehet, annyi németet, szlávot és románt a maguk táborába toborozzanak. Hogy a hajlékonyabb zsidó az állam követelményeihez hamarabb illeszkedett, csak antipatikusabbá tette őt. Am még inkább rossz néven vették tőle, hogy agitative lépett fel. Különösen a diákság között működött közre a zsidóság tulajdonképpen, tul gyorsan és tul hangosan sovinsztikus irányban. Az ország németajku lakossága is görbe szemmel nézi a zsidóságnak ezt a feltörekvését. Különösen az erdélyi szászok, a sopron-, moson- és vasmegyei németek, kik mindig ellenszenvvel viseltettek a zsidósággal szemben és most a keresztényszocialistákat utánozzák wieni színezettel és Wien behatása alatt, ahol ez a párt a szabad és a zsidóság számára szabad Magyarország ellen küzd.

A zsidók magyar érzelmét a kormány, illetve annak közegei, arra használják, hogy a közigazgatási, vagy politikai választásoknál, nemcsak ők maguk szavazzanak a kormány jelöltjeire, de azok megválasztását minden eszközzel propagálják. Ezáltal mindig szembehelyezkednek a nem magyar nemzetiségű tömegekkel. Ellenségekkel vannak így az egész ország periferiáján körülvéve és csak Horvátországban, tehát délnyugaton élnek a néppel harmóniában, mivel ott a tömegek politikai érzésével összhangban vannak.

De egyébként is állandóan bünbakul szolgálnak, így pl. a polgári házasság kérdésében is. Magyarországon a házassági törvény avulttá lett és a polgári házasság, de sőt a szükség-polgári házasság sem létezett, úgy, hogy zsidók és keresztények közötti házasságot nem ismerték el érvényesnek. Főlöszleges módon összekötötte a kormány ezt a kérdést a zsidók recepciójával, azaz a formális egyházjogi elismeréssel, amely tulajdonképpen csak alakosság volt, amennyiben az egyenjogúságot már rég megkapták. Ehhez jött a polgári házasság magyar anyakönyveléssel. Ez volt az államnak a legfontosabb. Hozzá akarta kötni az 55 százalék nem magyart a magyar nyelvhez. A születés napjától a temetés pillanatáig minden polgári és családi momentumnál érezzék a magyar állam felsőségét.

A katolikus papság azonban nem szívesen vállalkozik a zsák szerepére, amelyet ütnek, de a benne levőt gondolják és ezért egész hatalmával a törvények egész tömege ellen támadt. Az 1884. évben a főrendiház, amelyet a klérus a kezében tartott, elvetette a tervezetet. Tisza az egész liberális Európa tetszése és az összes zsidók köszönetnyilvánítása mellett ujjaszervezte a felsőházat. Kemény harcok és hatalmas megrázkódtatások után sikerült a harmadik miniszteriumnak ezeket a reformokat keresztülvinni, amelyért a zsidók is nagy erőfeszítéssel harcoltak, mivel azok, állítólag, — értük és az ő javukért készültek. Az elszegényedett nemesség,

amelyet nagyrészt a felsőházból kireformáltak, nyíltan zsidóellenesnek vallotta magát. A magyar klérus, amely a világon a legkedvesebb és legliberálisabb, kénytelen volt szintén harci állást felvenni a zsidóság ellen és a liberális proletárok kénytelenek voltak helyüket a harcias káplánságnak átengedni, amely mindenütt szövetkezett az elégületlen nemzetiségekkel, akiknek tulajdonképpen az ütés szólt és most már közösen izgatnak a zsidók ellen, mint akiket örökké hibáztatnak.

Ez a zsidóság helyzete Magyarországon, ahol a többséggel állanak szemben. De a magyarságra sem maradt hatástalan ez a harc. A katolikusok elfordultak a zsidóságtól, mint akiket ezért a kulturharcért okolnak és a protestánsok is elhidegültek. Egy szó van, amely őket bántja, amelyet az antiszemiták találtak fel: zsidómagyarok. Hiszen javát akarják a zsidóknak, túrik őket, szükségük van rájuk, becsülik őket csak, az Istenért! — nem akarnak velük egy zsákba kerülni. És legszívesebben meg szeretnék mutatni a világnak, hogy nincs szükségük a zsidókra. És ha egyszer csakugyan nem lesz rájuk szükség, meg is fogják mutatni.

Ha a magyarság a zsidóktól elfordul, ez elegendő lesz arra, hogy az moraliter tönkremenjen, magában megrázkódjék és összeomoljék, mivel a magyar zsidóságból hiányzik minden ideál, minden ethikai törekvés, amennyiben az nincs szoros nexusban a magyarsággal. Abban van minden erősségük, amennyiben egyáltalán keresnek erősséget, egész ethikai fejlődésük, ha egyáltalán elérnek ilyesmit.

A jólakottak tömege a legsivárabb tespedésben pusztul, elmerül az élvágyban és frivolitásban. Csupán kevés zsidó család emelkedik szellem és műveltség által e tömegen felül, miközben a velük született intelligenciájuk és a szüleiktől öröklött éretnyek összességével képesek lennének kimagasló és teljesen védett állást elfoglalni. A zsidók nyertek, de a zsidóság veszített. Amikor arra lennének hivatva, hogy aranykort teremtsenek, hasonlóképpen a maimonidesi spanyol korhoz, eddigelé csak kárt tettek. A főhiba abban rejlik, hogy bensőjükben térnek el a zsidóságtól, amely elveszi lelkifejlődésük erejét. Azok viszont, akik véleményük szerint kitartanak zsidóságuk mellett, legfőljebb egyházi kultusz ápolásával erősítik meg hithűségüket: felkeresve orgonás és énekes zsinagógáikat nagy pompával felöltözve. Sok helyütt már ez is megszűnik. És ime a nagy ellentét — mindazonáltal büszkén vallják magukat zsidóknak, amely néphez olyan indifferensen tartoznak.

Ez az ítélet nem általánosan érvényes Északnyugaton, a tót felföldön, ahol az ország gazdasági fejlődésében nem részesek és ahol sok Morvaországból bevándorolt zsidó telepedett meg, a zsidóság szigorubb, tartózkodóbb és szlávsággal való érintkezésük folytán zsidóbb. Pozsony és a „Seva kilesz”, a sopron- és vas megyei hét hitközség szigorú orthodoxiában él és Erdély egyes részein, valamint az északkeleti rész egy vármegyéjében a chaszidáimus uralkodik.

Az 1868-iki kongresszus szervezetileg is három részre tagolta a magyarországi zsidóságot: orthodoxra, reformáltra (neolog) és statusquóra. A háromféleség között támolyog a zsidóság terméketlen talajon. A neologok és orthodoxok oly messze húzódnak egymástól, hogy minden együttérés, az összetartozásnak minden érzése kihál. Egyik részen megvetően elfordulnak az elpártolttól, a másik részen teljesen elfelejtik a zsidó történelmet, az ethikai zsidóságot; ez az eredmény.

A zsidóság erkölcsi magva elvész és újabb morális fogalmakkal nem ujul meg. A két nyelvűség, sőt a szükségesség, hogy három, sőt négy nyelven érintkezzék, megakadályozta, hogy az egyikbe behatoljon, úgy, hogy a műveltsége is gyakorta egészen felületes maradt. A fejlődő generációnak lenne leginkább szüksége a zsidóság erkölcsi kötelekére, mivel nyelvek és nemzetiségek közé van ékelve.

És mire cserélik a fiatalok ezt a morális köteleket?

A gazdagok, az élvágyó nemesség közepette azok szokásai között a löversenyeknél, a játékasztaloknál és dáridóknál élnek, a középosztály a feltűnő divatban és olcsó zene mellett keresi az élvezetet. Éhező zsidó proletariátus, amely munkát nem talál, mint Galiciában, az egész országban nem található. És mégis erkölcsileg alacsonyabban állanak e tömegek, mint a galiciaiak, akikre pedig annyi göggel néznek le. Kirívó bizonyosságul felhozom a következőt: nézzük meg a frivol, erkölcstelen, mocskos darabokat, amelyeket a budapesti zsidó daltársulatok előadnak, amelyekkel most még utra is kelnek, amelyek azonban Ausztriában már a cenzura folytán erkölcstelenségükből sokat veszítettek és hasonlitsuk össze a lengyelzsidók zsargon-színházának gyakorta nyersen felépített, de tendenciájukban nemes darabjaival, amelyek mindenkor alkalmasak a kultúra fejlsziésére és a saját történelmünk és a zsidóság hősei iránti érzések felköltésére. És dacára ennek a cionizmus sokat várhat a magyar zsidóságtól, mert nekik szükségük van a cionizmus megváltó gondolataira, nehogy erkölcscileg elpusztuljanak.

A magyar zsidó, mint minden más zsidó is, környezetének a produktuma; frivol és élvágyó lett, de a magyarság jó tulajdonságai is ráragadtak: az erő érzete, bátorság, büszkeség és dacára a vérmérsékleti eltérésnek, a határozott céltudatosság és politikai gondolkodnitudas. Ennek bizonyossága vezetőink akik nagyrészt a magyar zsidóságból származnak. Eljön az idő, amikor erkölcsi ujjaalakulást fognak keresni, mert sokkal okosabbak, semhogy morális sülyedésüket tétlenül tűrjék és meg fogják találni zsidó tudatossággal a cionizmusban, amely náluk nem lesz teljes eltávozás a magyar államiságtól, amelynek örök hálával tartoznak. Ha azonban nem lesznek önként cionistákká és nem fogják a maguk velük született népiségükben lelki ujjászületésüket elérni és továbbra is ősmagyaroknak akarnak látszani, úgy a nemzetiségek és talán a magyarok is, — majd lendületes rugásokkal üzik őket a mi táborunkba.

Zsidó stílus és zsidó feladatkörök.

— *Párbeszéd apa és vallástanár között.* —

A.: Megengedi tanár ur, ha egy pár percre zavarom vakációi nyugalmaiban. Tudom, hogy vallási kérdésben szívesen szóbaáll az érdeklődőkkel.

T.: Természetesen. A tanítás szünetelhet, a zsidóság azonban nem ismer szünetet. Már pedig felvilágosítást nyújtani egyszerűen zsidó kötelesség, mely nincs hivatáshoz kötve. Csak megbocsát, ha arra kérem, szíveskedjék bekísérni a Dohány-utcai templomba, ahova ma pár diákocskámat berendeltem, hogy a tisobeávi istentiszteletet végigszemléljék.

A.: Igazán örvendek a látványnak, hogy tanár ur a szünidőben is gondol tanítványai lelki szükségleteire. Holnap nappal is tetszik talán bevezetni?

T.: Holnap délelőtt itt nagyon korán végeznek, azért inkább a Rombach-utcai templomba rendeltem őket, ott jöhetnek tetszés szerint egész 11-ig s legalább a hagyományosabb formákkal is megismerkednek.

A.: Vissza akarok térni arra a témára, melyet tanár ur velem való beszélgetésben csak pedzett, amely azóta, mint örömmel látom, a Zsidó Szemleiben is megjelent.

T.: Tudtommal ott több témát érintettünk.

A.: Arra a témára tudniillik, hogy a zsidó vallás három alapja, tudniillik a tóra vagy zsidó kultúra, az istentisztelet vagyis a rituális élet és a jótékonyosság vagyis az erkölcs élet a zsidóság három nagyobb tagja: a cionista-, az orthodox- és a neológpárt között oszlik meg megfelelő sorrendben.

T.: Igen, ezt már egyesek diffikultálták, viszont egy zsidó író igen jóleső tetszését is sikerült megnyernem vele.

A.: De ez nem minden, amire szíves felvilágosítását kérem, hanem komplikálja a kérdést az, hogy tanár ur a Rombach-utcai templomban mondott második vendégszónoklatában a vallásnak egyes definícióit, illetve elemeinek kifejtését nyújtotta valami klasszikus talmudi hely kapcsán és abban bővebben terjeszkedett ki: a rejtelenre, a misztikumra. Ezt pedig olyan elemnek találom, melyet az említett harmas tagolásba sehogysem bírok beleilleszteni.

T.: Nem is szükséges. Mert a hitszónoklatban nem valamelyes logikai menetet követünk, amelyet az ember szabad gondolatfűzése a dolgok természetében feltalál, hanem olyat, mely adva van bizonyos textusban vagy abba beleszorítható. Boldog a szónok, ha sikerül ilyen textust felfedeznie és azon keresztül magát a jámbor, textusokon nevelt közönséggel megértetni.

A.: Most már értem némiképp az ön szónoki fogásait, sőt nem tagadom, bár modern gondolkodásban nevelkedtem és Ciceron képeztem rethorikai érzékemet, melyre védőügyvédi minőségemben rászor-

ulok, mégis némi bajt láttam ebben a hagyományos gondolatfűzésben és strukturában. Értem, hogy a hitszónoklat, melyet ügyvéd is elmondhatna, nem volna igazi hitszónoklat.

T.: Igen helyes. Nem is más ez a struktúra, mint építészeti stílusa a szónoklati mondanivalónak. És ez a stílus nem is lehet más, mint zsidó történelmi, archaisztikus stílus.

A.: Hiszen már maga az épület is a maga mór stílusával erre hívja ki a hitszónokot.

T.: No, erről hallgassunk, mert akkor a Kazinczy-utcai templomban, ami legalább is a belső berendezést és díszítményeit illeti, olyan csiri-csárestílusban kellene beszélni, melyhez még pantallót sem volna szabad felvenni, annál kevésbé kibontott taliszt és halotti ruhát; no meg éppenséggel nem tudom, azok a falak hogyan rezonálnak az ovinu mal-kénu és hasonló siránkozó fohászokra, hisz azok a sóhajt, úgy látszik, nem is ismerik, azok talán csak az ősi sátorosünnepi istentiszteleti vigalmak szellemét lehellik vagy a Dávid király frigyláda előtti táncának lett volna alkalmas tere.

A.: De állandó refrain-jük mégis valami hagyományos, többkaru lámpa motívuma.

T.: Igen, ez mesterkélt módon belevisz egy kis zsidó reminiscenciát, amellyel agyonuntatja a szemlélőt.

A.: Hát az építész, úgy látszik, nem igen lépett érintkezésbe hozzáértő, történelmi hangulatot ismerő emberrel.

T.: Úgy képezem, ez más esetben sem történt meg, csupán a szegedi zsidó templom köszönheti európai elismerését és csodálatát annak, hogy maga Löw Immánuel rabbi, a sokoldalú, nagy tudós, minden egyes legkisebb részletében érvényesítette hozzáértését és történelmi izlését.

A.: Nekem a Dohány-utcai templom, mely hü kifejezője a mai zsidóság érületének, jobban tetszik éppen azért, mert nem történelmi muzeuma a zsidó hagyományoknak, hanem egységgyedül a mai nemzedék komoly, de modern, világos hangulatának kifejezője.

T.: De épp ez a baja is egyben, mert hisz itt térek rá már arra a rejtelmességre is, melyről beszélünk kell. Hol van az képviselve? És micsoda esszenciális fogalom az: modern zsidóság? Lehet-e hagyományt kikapcsolni héber istentiszteletből?

A.: Igaz, ha szabad volna a szent dolgokról a neveltségesség hangján megemlékezni, majdnem azt mondanám, rejtelmesnek tűnt fel előttem minden mazkirnapon az, hogy miért van ott két egymással szemben lévő szószék, holott ugyancsak akkor ezek egyikét sem használják, hanem egy harmadikat, melyet a közönség szemeláttárajókedvű szolgálók rög-tönöznek egy előimádkozásiasztalból. Egy butordarab két célra szolgáljon! Stílus ez?

T.: Hát bizony fiatalabb korában, mikor még huncutkodni való kedve volt, azt a megjegyzést tette arra a két szószékre egy nagyszerű zsidó tudósunk,

hogy az arra való, hogy az akkori két versengő rabbi onnan egymást egyszerre leszólja.

A.: Hát nem azért van, hogy egyszer az egyik oldali, máskor meg a másik oldali hallgatóságot lehessen kielégíteni?

T.: Ez a legbevallottabb kudarca volna az építésnek. Feltenni, hogy az egyik oldalon nem hallják a hitszónoklatot. A hitszónoklatot, mely eminenter modern termék és csaknem abszorbeálni kellene az egész zsidó istentiszteletet, amely héber nyelve és régies tartalma miatt ktéségkívül nem felel a neológ közönség vallásérzetét.

A.: Hát persze. Akkor minek építették ilyen rengeteg nagyra, csak azért, hogy a 60-évek generációjának reprezentációs hajlamát kifejezésre juttassa és a mai nemzsidók szemében szálkát képezzen?

T.: Megtoldhatnám e kérdést még néhány más-sal. Miért oblongumban, holott zsidó templomban a női karzat ilyen idomnál utjában van a szószék legelőnyösebb elhelyezésének. És a nők felerésze a pap háta mögött nem is hallja a szónokot. Miért nem centrális idomban, holott ez a legalkalmasabb és legstílszerűbb. És hogy még a szószékre visszatérjek, miért van tulajdonképp még egy negyedik szószék is, melyet leggyakrabban használnak: péntek este és szombaton az u. n. exhortációknál.

A.: Hát az mi?

T.: Rövidebb, hogy úgy mondjam köznapiasabb prédikáció. De hogy miért nem érdemes azt a nagy szószékre vinni, nem tudom magam sem.

A.: És a közönséget nem zavarja ez a színszerűség, ez a folytonos szcénaváltozás, mely minden jelentőség nélküli?

T.: Megszoktuk már és a megszokásnak megvan a maga megszentelő hatása. De vannak értelmetlenségek, melyeket a szokás észre sem vesz. Ilyen például a toronyóra a zsidó templomon. Ennek volt funkciója, tehát konstruktív értelme a régi katolikus templomon, mely a piac és az egész helység központja volt. Ahogy volt hivatalos községi véka, úgy kellett lennie egy hivatalos (vagy egyedüli) órának is, mely a munkábaállás idejét jelezte. De a ghettoiban meghuzódó épületnek mi köze az órához? Semmi más, mint asszimilációs utánczás, ami magában véve is stílustalan.

A.: És az stílusos, hogy a tóraszekrény kárpitját láthatatlanul működő erők huzzák fel?

T.: Mikor gyermekkoromban kisvárosból feljöttem, ez szörnyen imponált nekem. Hajlandó voltam ezt egyenesen isteni erőnek tulajdonítani és ekkor bizony pironkodtam, hogy a mi ósdi templomunkban, ahová pedig az ottani szokás szerint a halottak lelkei is eljárnak éjjelente kedusát mondani, ez a felsőbb kéz nem méltatja a közönséget ily isteni látványra. Azóta bizony profánabbnak tartom a gépet, a másvallású gépész közreműködését annál, hogy a megtisztelt tórakivevő maga tolja félre a függőnyt, maga szolgálja ki a tórárt.

A.: Itt is, úgy látszik, valami színházi analógia

volt irányadó. Apropos! Látom, hogy ma az oltár fekete flórral van diszítve.

T.: Igen, ez is nagypénteki utánczat. Holnap a Rombach-utcai templomban megláthatja, hogy ott egyszerűen el van távolítva a porauchesz. Ez a zsidó gyászforma, melyet minden ok nélkül nem kellett volna idegennel felcserélni. Még a keresztény ember is zsidó templomban valami mást, valami keletiest és öskorit akar látni. Reformálni csak könnyítés és dogmatikai szempontból szabad, de nem stílusrontás árán, asszimilációból.

A.: De nagyon eltávolodtunk az voltaképeni témámtól: a hármas alap és a misztikumtól.

T.: Hát kérem, ami a misztikumot illeti, ez is lehetne erősebben képviselve a mi vallásunkban. Ezt csak a házi nevelés oldhatja meg. Ez lehetne egyben egy negyedik alap, melyet ismét egy negyedik csoport sajátítana ki különösen. És ez a csoport a női közönség volna, amely számára kértem is több figyelmet. a magyar imádságok szentesített szövegben való beiktatása tekintetében, különösen a szombat délutánra most ujonnan létesített és áldásosnak bizonyuló női istentiszteletekre gondolva, ugyszintén a tóraolvasást számukra helyettesítő magyar biblafejtegetés tekintetében, melyet prédikáció nem pótol, noha ez amabból nőtt ki.

A.: De hogyan lehetséges a vallásos életben a kötelességek megoszlása?

T.: Megoszlásról szó sem lehet, csak specializálásról, úgy mint az a tudományos életben is megvan. Senki sem tagadja meg a másik tudományát, sőt él vele és beiktatja a magáéba, de erejét mindenki a maga külön szakjában igyekszik kifejteni, hogy annál intenzívebb legyen munkássága.

A.: Tehát lássuk a hármas feladatra alkalmazva.

T.: A tóratanulmány, úgy-e, valamikor csakis a kultusz szolgálatában állhatott. Elméleti tudásvágyról nem lehetett szó. Ez nagyon modern terméke az emberi elmének. A rituális élet nagy tanulmányt igényelt és ennek köszönhető a rengeteg talmudi irodalom.

A.: De épp ez az, amiért az ön okoskodását nem értettem. Hisz eszerint a tóratanulmányt az orthodoxoknak kellene kisajátítani a rituális élet legintenzívebb kultuszával együtt.

T.: Igen, ha a zsidó tudomány nem volna sokkal tágabb látkörű. De hiszen a mai zsidó tudomány, amint azt minden egyetemen keresztény tanárok is művelik és amint azt sok-sok zsidó folyóiratban zsidók maguk is művelik, végtelen sok szempontból nemcsak hogy eltér a régi tanulmányok irányától, de ellenkezésbe is jut vele, úgy hogy orthodox lélek annak egy sorát sem olvashatja lelkiismereti bántódás nélkül.

A.: Ugy? Hát azért nem látta szívesen annak idején az én atyám, hogy a chéderben dikdukot, a héber nyelvtant is tanultam.

T.: Nagyon helyes. Már ott kezdődik a szakadás, amennyiben a nyelvtan igen sokszor rácáfol a talmudi bibliamagyarázatra.

A.: Nem is tudtam, hogy a szakadás azután mélyebbre is hatol.

T.: Nagyon mélyre. Csakhogy a vallásos érzület, a kegyelet áthidalja a szakadást. Hisz a vallás nem logikán épül fel, nem filozoféma, hanem akarati tény, az élni akarás, a régi megszokásokkal és érzelmvilággal való élniakarás ösztöne és ennek szerveül szolgáló intézményrendszer.

A.: Ez az élniakarás megvan az orthodoxoknál is és nem is vitatható el tőlünk, neológoktól sem.

T.: Csakhogy a zsidó irodalom művelése épp annak az ösztönnek tesz eleget, mely legélelnebb a cionizmusban. A cionizmus ugyanis nem csupán a törvényt akarja konzerválni, hanem az egész zsidó gondolat- és érzelmvilágot öleli fel, azt sem konzerválni, petrifikálni akarja csupán, hanem minél jobban fejleszteni és mélyíteni, elő akarja valahogy varázsolni azt, ami nagyrészt tudatunk alatt is szunyad mint zsidó külön jellemvonás. Ezért tartom a zsidó kulturát elsősorban cionista programpontra.

A.: Hát a rituális élethez a cionizmusnak semmi köze?

T.: Az egyes cionista lehet vallási tekintetben szabadon gondolkodó, de arra a cionizmusnak igenis ügyelnie kell, hogy amennyiben a vallás közintézmény, közhagyomány, ne szenvedjen idegen ideológia alatt. Az esztétikai szempontból való reformokat (orgona stb.) talán egy zsidó országban maga is megvalósítaná, de a puszta irracionális átvételektől, (minők a katolikus ornatus) bizonyára tartózkodna és így itt is megfelelő zsidó formákkal való helyettesítésért kell sikra szállania.

A.: A jótékonyosság és erkölcsi élet kultuszát illetőleg most már jobban értem tanár ur megállapítását. Alá is írom azt. Tudom, még nem avult el a zsidó ethika, sőt még restanciában van a társadalmi élet mögött. Nekünk kell azt átvinni az életbe. Sok erőt kíván ám.

T.: A zsidóság nem is egyéb, mint energiakifejtés. Más vallások annak köszönhetően elterjedésüket, hogy boldogító, vigasztaló tudattal ruházták fel a neofitákat, mintha például annak hírére ébrednének, hogy van Amerikában egy milliomos rokonom, (dolgozón beszélek) mily jól esne hinni a rokoni kötelek szentségében, mikor az nem is kíván cselekedtet, energiakifejtést. De a zsidóság azzal kezdődik, hogy „megtesszük” — és meghallgatjuk. Cselekedni, cselekedni és mindig cselekedni.

Dr. Fényes Mór.

Zsidó művészi képeslapok

gazdag választékban
kaphatók könyvosztályunkban.

Egy sorozat, 12 drb. ára 7 kor.

Zsidók és örmények.

Irta: Szófer Imre.

Mindkét népet a római kard fosztotta meg önállóságától és tette földönfutóvá. Virágzó nemzeti kulturájuk megakadt, a haza televény földjéből kibimbózó termékeny létüket az erőszak vágta ketté. S a római birodalom bukását előidéző népvándorlás barbár népeket hozott az ősi kulturterületekre, akik a véres kardot a mai napig sem cserélték fel a nemesebb szerszámokkal s a fegyverrel elfoglalt földhöz ma sem állanak közelebbi viszonyban. Nem gyökeretek belé, csak kihasználták.

A török pasauralom, ez a kulturális tehetetlenség, a civilizáció lepatogozón felületes mázával bekenet szipolyozó rémuralom végre is megszűnőben van. Az örmény és zsidó nép a kulturnemzetek jóvoltából ismét visszakapja ősi földjét, melyről egykor erővel üzték el, melyre évezredek kereszttül soha el nem muló vággyal vágyott vissza s melyet most ősi kulturájának otthonává fog ismét tenni. A négyzetes zsidó betűk és a kacskaringós örmény írás ismét hirdetői lesznek a szeretetnek, a megértésnek s fölfigyel majd a művelt világ az új próféták, a tudás és jószág óriásai szavára. Csak a sokat szenvedett népek tudják, mi a szabadság és béke, mi az emberi méltóság és mások joga az élethez. Akik évezredek fájdalmaiban, hűséggel maguk iránt, szívükben szelidséggel, agyukban ősi kulturájuk fölényes, gunyoros derűjével túrték barbárok nyomását, állati ösztönből fakadó fajgyűlöletüket, olyan népek gyűlölködő lenézését, akik ősei még dadogni sem tudtak az őserdőben, mikor az ő prófétáik, költőik, gondolkodók a megértés és humanizmus máig el nem érő örök eszméit vették az emberiség lelkébe.

A kurdok a Kaukázusban örménymészárlást rendeztek. Félrevezetett orosz parasztok zsidókat ütöttek agyon. Mindennapi hírek voltak ezek, két ősi nép lappangó szenvedésének apró hőemelkedései. A pogrom és az örménymészárlás, minden kulturának arculcsapása, a fenséges emberi arc barbár bemocskolása, voltak mértföldkövei e két kulturnép évezredek nyomorának. S a tekintetek vággyal fordultak a hegyes-völgyes Örményország felé, ahol az ősi kolostorok mélyén még meghúzódott a barbárok által való állandó rettegésben a régi nemzeti büszkeség, a nemzeti vallás, a hagyományok egy-egy foszlánya. S másrészt ifju, hőslélkü zsidók indultak utnak Zsidóország felé, hogy ekével cserélve fel a könyvet, munkával foglalják vissza a zsarnoktól a földet, amit ő nem művelt, csak erejét szivta ki. De a barbár nem tűri, hogy a parlagon heverő földek újból kizöldüljenek, megérezve ősi uraik kezét; Kemal pasa hadimozdulatok köpenyében takarózva, kitelepíti a zsidó kolóniákat s ifju, áldozatkész zsidókat akasztat kémfogdosás ürügye alatt.

Az erőszak uralma összedől. A győztesek méltányolva két régi nép régi vággyát, régi szenvedését, a régi hazában új életre keltik az elpusztult civilizációt, amit csak ez a két nép bir ott ismét felélesztetni. A népvándorlás utolsó hullámai simulnak most

el. A görög nemzet felszabadítása után az örmények és a zsidók következnek. Ismét teremtő erők szabadulnak fel az egész emberiség áldására. Csodálatos és megkapó látvány; az angol nép, a mai kultura csucsán lépkedő Nagy-Britannia, a szabadság, a mérséklet hatalmas hazája, erős kézzel veri le a bilincseket kulturájának szülőiről, azokról a népekről, amelyek gondolatvilágán épült fel az egész civilizáció.

A görög, örmény és zsidó nép felszabadulása az emberi méltóság, a megértés, a jóság és bölcsesség hármasságának útmutatója. A végzet megkapó útján mindhárom nép a török telhetetlenség telhetetlenül mohó markából jutott a szabadság verőfényébe. Az európai kultura harca az ázsiai barbárság ellen befejeződött. A görbe kard uralma megdőlt, a betű, a könyv új életre ébred. Konstantinápoly megszállásával a világtörténet évszázados folyamata ért véget. Ismét csatornák húzódnak majd a terméketlenné vált területeken s a régi romokon új városok épülnek, gócpontjai a tudománynak és józan haladásnak. Új élet virul eddig parlag köveken s új gondolatok indulnak utnak talán Ázsia régi kulturájának helyeiről, az emberiséget messze előrevivők. Mert most már szabadon indulhat ki Ciónból a Tan és Isten szava Jerusálajimból.

KANARI.

*Az ablak mellett apró asztalon
apró kalitka, benne csöpp kanári
némán gubbaszt és én vigasztalom:
Kis költőtársam, mért nem csengenek
az életednek halk elégiái?
Tudom, a fogság szomorú bizony,
tudom, neked kis ketrec csak az élet,
én is a kinok ürmösét iszom
és vágyom fényes szabad ligetet,
ahol a dal az Istenhez érhet.
Kis költőtársam, rokonok vagyunk,
az én világom is vak és süket gyász,
kis napsugárban, alig úszhatunk
s a legtöbb, amit mi elérhetünk,
egy kis öröm, parányi, vig üvegház.
Szabad világa nincsen senkinek,
mindenkinek kalitkát ad a fátum.
Lelkünk bozótját vágy rezzenti meg,
de rácsos dróton bentszorul a vágy
és így kell élnünk, csörös kis barátom.
Lám néked mégis jobb, mint énnekem,
becéznek téged, dalodért szeretnek,
nekem csak küzdelem az életem,
a dalaimat vásárra viszem
és felkinálok kufár embereknek.
Nekem döngetni kell acélkaput
s szivekbe szállni égig érő létrán
s dalomból épp hogy cigaretta jut...
lám, teneked még cigarett se kell,
dalolj, kis mandí, bús rokon-poétám!*

Bródy László.

S Z E M L E

A zsidóság és a hadsereg. „Rendezni kell a hadseregben a zsidó kérdést is. A zsidóság tudvalevően a megbizhatatlan elemek közé van felvéve, rendezni kell tehát törvényhozási uton azt a viszonyt, amelyben a zsidóságnak a hadsereghez lennie kell.” (Sréter István hadügyminiszter nyilatkozata az Uj Nemzedék 1920. július 22-iki számában.)

Tehát mégsem zsidó. Ugyancsak az Uj Nemzedékben olvassuk a következő hirt is: „Prágából jelentik a Magyar Kurir-nak: Massaryk elnök egy párisi laptudósító előtt nyilatkozott a cseh bolsevizmusról: Nem félek az itteni bolsevizmustól. Hogy nagy rokonszenvre talál, az bizonyos, nem azért, mert tetszik az elmélete, hanem mert benne a szláv gondolat egyik formáját látják és azért lelkesednek érte. A rokon- és ellenszenv itt kizárólag faji és érzelmi állapot tényleges alap nélkül. A faji szót mi huzzuk alá, nem Massaryk, akinek ez nem szokása, hanem az U. N., akinek különben nagyon is szokása. Különösen a bolsevizmussal kapcsolatban. Laptársunk természetesen ilyenkor nem a szláv fajokra gondol, hanem a szíriait gondolja, — sőt nem csak gondolja, hanem ki is mondja. És annyiszor ismétli, hogy Isten uccse az én fejembe is szeget ütött. És most jön ez a professzorból lett elnök és kihuzza a fejemből a szeget. Ő nem szíriait mond, hanem pont szlávot. Kinek higgyek? Az U. N. nagy tudója a maga szakmájának és miként a francia rémuralom idején Chaumette ügyész az orráról — pardon — az arcáról ismerte fel a gyanusát, — laptársunk e téren páratlanul álló szimatjával ezer szag között is megérzi a szíriait. De Massaryk, a szláv tudományok világhírű művelője is érti a mesterségét és ha ő azt mondja: szláv, akkor százszor is szláv. Kinek higgyünk hát? Melyik az igaz? Megvan! Ha Schöberl bácsi találmanya nappal szék, éjjel ágy, miért ne lehetne a bolsevizmus Prágában szláv, Pesten — szíriai? Ha ugyan Massaryk nem a zsidók által megfizetett hamis tanu. „A tanutermő Máramaros” (l. Virradat) már uralma alá került.

Bot. A Nemzeti Ujságnak megint az a botfaj, amit majd állítólag „telivér galíciai” árdragítóknak utalandanak ki a független magy. kir. bíróságok. Direkt étvágygerjesztően festi azt a jelenetet, amikor is felhízott zsiro galiciánusok deresi szerkezeteken slankra huzva nyivákolni fognak. Csöpög az örömtől a N. U. izléses tolla, amikor erről ábrándozik. Holott egész biztos, hogy a „telivér galíciaiak” nem fogják gönnolni

a Nemzeti Ujságnak ezt a jól megszolgált élvezetet. Még képesek lesznek rá és — leszállítják az árakat. Nem, majd botozni hagyják magukat. Butaság volna, vagy ha úgy tetszik — botaság.

Ettől függetlenül eszünkbe jut egy nemrégiben megjelent szatirikus könyv címe: „Pfujságok és pfujságírók . . .”

A divatban lévő ujságok egyikében olvassuk, hogy a cseh antiszemita hirlap, a Bohémia haragszik a Magyarországból a prágai egyetemre kényszerített zsidó diákokra. Ehhez a cseh hirhez a pesti lap azt füzi hozzá, hogy neki ez nem ujság, ő már rég tudja, hogy minő szemtelenek ezek a lobogó sörényű és löcslábu pesti zsidó galileisták.

1. Ejhaj, hogy változnak az idők, az intranzigens keresztény magyarság állítólagos reprezentánsai, hogy mennyire megértik egymást a csehekkel! Azelőtt? . . . Tűz és víz. Vagy most is? Vagy csak akkor nem, ha zsidókról van szó?

2. Vannak ott nemcsak galileista zsidók is. Vannak. Sőt vannak nem tolakodók is, sőt el sem hisszük az egész tolakodási ügyet. Elvégre csak a Bohemia írja. Sőt éppen azért.

3. És mit fáj az magának kedves uralkodó közlöny, ha a zsidó egyetemi hallgató és itt hangsúlyozzuk, aki nem is galileista lobogó sörényt és löcslábakat visel? Nekik nem a fejük külseje a fontos, hanem bévül az agytekervényeik frizurája. És az, higgye el, haragos usjág, ha nem is divatos, de komoly tudományosan munkált agy leendő. Olyan komoly orvosi agy teszem, amelyiknek még a löcslábakat is szívesen elfeledi, még talán az uralgó akkord is, ha teszem — amit egyiküknek sem kívánok — az ő vakbelét fogja operálni. Ezek bizony, talán nem lesznek „snájdig” és „nett” fiúk, nem érnek rá itt tétlenkedni, ebben a léha városban és kikenve és kifenne korzózni. Ők ott állnak a boncasztaloknál és a laboratoriumokban és — dolgoznak, étlenül is és nyomorogva is, de dolgoznak.

Ami pedig végre a löcslábakat illeti, azok a fiúk nem a — lábaikkal fogják a szenvedő embertársaikat kezelni. Egyáltalában nem. Sőt ha ilyenek is azok a lábak, hát lehet, hogy jól áll az arcukhoz. Sőt lehet, hogy nem is löcsök. Sőt egész biztos, hogy nem azok. Hát persze, hogy nem, hiszen az antiszemita sajtó írja . . .

MOST JELENT MEG!

A zsidók természetrajza

Frigyes Lajostól

Ára 32.- korona

Megrendelhető a Zsidó Szemle könyvostályában.

A jeruzsalemi templom római leírása.*)

— Marcus consul jelentése a senátushoz. —

Hatalmas nemzet!

Nagy Rómának bölcs tanácsa városa szépségét akarván emelni, olyat kérdez tőlem, amire nem tudok megfelelő választ adni. Mert csak azt tudjuk helyesen leírni, amit magunk láttunk. A zsidók a templom belsejébe senkit sem engednek be, mert ezt vallásuk tiltja. Az előcsarnokba bemehetnek keresztények és máshitűek is. Tehát csak annyit tudok, amennyit a papok és a templom szolgálai nekem mondtak, és amit az épület külsejéről magam láttam. Hogy a dolgot részletezzük, a következőket kell figyelembe venni:

- a) az épület anyagát,
- b) az épület helyét,
- c) az építés mesterembereit,
- d) költségét,
- e) az épület méreteit,
- f) belső térségeit,
- g) az épület kapuit,
- h) az épület edényeit,
- i) a szolgálattevő személyzetet,
- j) az istentiszteletet.

a) Az épület anyaga

a következőkből állott: cédrusfa, fenyőfa és korallfa, kövek, arany, ezüst, drágakövek, vas, réz, cink. Kérdeztem a papokat: mire használták a korallfákat. Azt felelték, a szentélyek szentélyének deszkáit készítették belőlük. Csodálkozva kértem: honnan tudtak ily sok korallfát szerezni? Azt felelték, hogy Salamon bölcsesége által, aki ismerte a természet világát, tudta, hogy a tenger mely helyén található és napvilágra tudta hozni őket. Egy nagy hajót megtöltöttek homokkal, azt a tenger kijelölt helyén elsüllyesztették. Úgyes buvárok leszállottak a tenger mélyébe, a korallfa törzsét gyökerével odaerősítették a hajóhoz, amely azután, mihelyst a sok homokot kilapátolták, a magasba ragadta a korallfákat. Azt is mondták nekem a papok, hogy a korallfából hangszereket is készítenek és e célra többre becsülték az aranytól is. Hogy a drágaköveket hová fordították, nem tudtam meg. Rézből és cinkből közönségesebb edényeket készítenek, a vasból meg szegeket. Salamon templomának építésénél 8—10 négyzet rőfnyi köveket használtak. A mostani templomot, — úgy mondták — Herodes emelte, mert az amelyet Cyrus parancsára a babyloni zsidók építettek, nagyon szegényes volt, amiért a gazdag Herodes azt újjáépítette. Ennek szépsége sok tekintetben felülmulta a Salamon templomáét. Márványt kerestetett mindenfelé és a tiszta hófehér 25

*) Marcus (Marcellus atyja) római konzul ezen állítólagos jelentését: az Archiv Römischer Altertümerből közli B. Porger. A jelentés tartalma mutatja, hogy történelmi hitelességre nem tarthat számot. Nagyrészt közszájon (akkor még nem közkezen) forgó hagyományok összeállítása. A szentély pusztulásának évfordulóján érdekesnek tartjuk a közlését.

rőf hosszú, 12 rőf széles és 8 rőf magas márványköveket szerzett. Csodálatos, hogyan tudott ily nagysúlyú köveket 100 rőfnyi magasságba emeltetni. Hoztak neki különböző színű köveket is, melyeket a tenger mélyéből emeltek ki.

b) *Az épület helye.*

Magas, ferdén álló hegyen épült és nem sík térségen. Ezt a hegyet már régen szentnek tartották. Ez a világ alapköve, a világ közepe, ebből teremtették Ádám, itt hozta áldozatát Ábel, itt szállt ki Noe családjával a bárkából és hozott megmeneküléséért hála áldozatot az Urnak, itt akarta Ábrahám a fiát feláldozni. Héberül Moriáhnak hívják, ami azt jelenti: Isten mutatta meg ezt a hegyet, tehát már Isten megszentelte. Ha a zsidók összegyülekeznek, hogy a templomba menjenek, nem azt mondják, a templomba akarunk menni, hanem a Moriah hegyére. Itt látta Jákob álmában az angyalokat fel- és alászállani, itt nyertek a próféták jós ihletet és e helyen az Isten mindenkinek imáját, még a más felekezetűekét is meghalgtatja.

c) *Az építés mesteremberei.*

A papok azt állítják, hogy Salamon templománál hágriak, föníciaiak, ácsok, kőfaragók és zsidók dolgoztak. A kőfaragók és föníciaiak nagyon ügyesek voltak a kövek faragásában, a famunkások oly finom metszeteket alkottak, hogy bevonva, valóban aranyból faragottaknak látszottak. A hágriak szereztek be a köveket, ők hozták a lybanoni cedrusokat, de az építkezésnek megbízhatatlanságuknál fogva nem segédkeztek. Zsidó kimutatás szerint számuk 150.000 rugott. A kőművesek zsidók voltak, mintegy 30.000 s felügyelőik 3300. Ily nagyszabású építkezéstről eddig még hallani nem lehetett.

d) *Az építkezés költségei.*

Salamon az építkezés egész tartama alatt élelmezte összes munkásait, ellátta Tyrus királyának és udvarának egész háztartását, szolgálival egyetemben, akik neki az építkezéshez szükséges fát egész Palesztina határáig elhozták. Ennek az élelmezésnek a költsége kiszámíthatatlan. Mutatták nekem egy könyvben feljegyezve, hogy már Dávid a szentély építkezésének céljaira 100.000 kikkár aranyat, 1 millió kikkár ezüstöt és megmérhetetlen mennyiségű rezet és vasat gyűjtött. Volt azonkívül 3000 kikkár ophir (indiai) aranya és 7000 kikkár szinezüstje, a zsidók fejei 5000 kikkár aranyat és 10000 kikkár ezüstöt szereztek. A papok szerint az egybegyűjtött aranyat is addig olvasztották, míg szinarannyá tették. A belső csarnokban és a szentélyek szentélyébe egy millió arany rózsa volt kirakva drágakövekkel, mert a kettőnek egymástól való távolsága 20 rőf volt. A falak fölött 10 rőf magasságban egy hálózat emelkedett, nyílásai kirakva ily virágokkal és drágakövekkel. E hálózat célja az volt, hogy nyílásain keresztül, az áldozatok illatárja a szent ladáig jusson. Egy irás azt mondja, hogy Salamon atyja kincseit fel nem használta, hanem a templom kincstárában helyezte el és a maga vagyonából építette a szentélyt. Volt is miből, mert az adón és vámon kívül 660 kikkár aranyat kapott évente. (Folytatjuk.)

MAGYARORSZÁG

Szerkesztőségi hir. Dr. Schönfeld József, a Zsidó Szemle felelős szerkesztője nyári szabadságra utazott. Távollétében a felelős szerkesztői tisztelet dr. Rosenberg Sándor, lapunk helyettes szerkesztője látja el.

Delegátusok választása a Magyarországi Cionista Szervezet XIII. országos értekezletére augusztus 1-én, vasárnap d. e. 9 órakor kezdődik a szervezet központi helyiségeiben. A fővárosi kerületek cionista köreiből érthető izgalommal várják a választások lefolyását, ámbar egész bizonyosra vehető, hogy a hivatalos lista fog győzni. A budapesti szavazók csak déli egy óráig és hétfőn d. u. 4—8-ig járulhatnak az urnák elé, azonban a torlódások elkerülésére mindent megtett a szervezet szavazóbizottsága. A vidéki szervezetek augusztus 5-ig tartoznak lefolytatni a szavazásokat, mert az eredményről már ötödikén feltétlenül kell, hogy értesítve legyen a központi titkárság. A delegátus választásokra vonatkozólag a Magyarországi Cionista Szervezet a következő hivatalos értesítést bocsájtotta ki:

1. Minden egyesület vagy sékel-csoport, melynek 25-nél több sékelfizető tagja van, önállóan választja delegátusait és pedig 25—50 sékelfizető után egy, 51—100 sékelfizető után két, 101—150 sékelfizető után három delegátust stb. 2. Ha valamelyik egyesület, vagy sékel-csoportnak 25-nél kevesebb sékelfizetője van, az ugyanazon helyen létező más egyesülettel vagy csoporttal együtt választja delegátusait, feltéve, hogy együttesen a sékelfizetők száma a 25-öt meghaladja.

A megválasztott teljes jogú delegátusokon kívül tanácskozási joggal bírnak:

1. A tágabb országos bizottság tagjai.
2. Minden egyesület és sékelcsoport annyit tanácskozási joggal bíró delegátust is választ, mint ahány szavazati joggal bírót.

3. Az országos bizottság, valamint az országos nemzeti alap kezelőség által megbízott bizalmi férfiak, amennyiben oly helyen laknak, ahol a sékelfizetők száma a 25-öt meg nem haladja.

A galuth-templomok emlékének ötletes megőrkítését javasolják Liebermann Manó rabbi és Tyrnauer Náthán elvbarátaink. A Midras ama mondására hivatkozva, hogy a diaszpóra templomai és imaházai is Erec-Jisraélbe fognak vándorolni, gyűjtést indítottak a Dobozi-utca 45. sz. a. lévő „Béke-egyesület” megőrkítésére. Nevezett elvbarátaink példáját követésre ajánljuk.

Tüntetés a szegedi főrabbi ellen. Szombaton délután nagyobb tömeg verődött össze Löw Immanuel főrabbi lakása előtt. Zajongva követelték, hogy Löwöt vigyék ismét vissza az ügyesszég fogházába. Többen be akartak hatolni a lakásba, hogy Löwöt magukkal vigyék, de a tüntetés zajára közbelépő őrség megakadályozta őket. A csöcseléknél fegyverek is voltak, több lövés dördült el, de sérülés szerencsére nem történt. A tüntetésről csakhamar tudomást szerzett a katonaság is. Nagyobb csapat vonult ki rohamlépésben a tüntetés színhelyére és a szintén mozgósított rendőrséggel együtt szétverték a felelőtlen tömeget. A rend ezután csakhamar helyreállott.

A zsidó cserkészek nyári táborozása. A „Kadimah Cserkészcapatok” első turnusa szerdán délelőtt indult el nyári táborozásra. A táborparancsnokság intézkedéséhez képest délelőtt 10 órakor gyülekeztek katonaság fegyverben a csapatok. A csapat- és őrsvezetők vezénylete alatt összegyűlt alakulatokhoz dr. Schwarz Miksa táborparancsnok intézett beszédet. A csapatvezetők jelentése után a példás rendben felsorakozott csapatok elindultak. A nyári táborozást illetőleg a m. kir. népjóléti miniszter erkölcsi támogatásban részesíti a parancsnokságot és a táborozás helyének illetékes hatóságait is utasította, hogy az amerikai zsidó segélyakció anyagi hozzájárulásával folyó ezen táborozási akciót támogassák.

Új zsidó könyvkiadó vállalat. Alkalmunk volt betekinteni az „Iparón” (héber szó, magyarul: irón) könyvkiadó vállalat műhelyeibe. Ez a fiatal vállalkozás a legművészebb és a legzsidóbb programot írta zászlajára. Az új és ó-zsidó irodalom legkiválóbb alkotásait a legművészebb kiállításban fogja hozni az Iparon. Az előkészítés alatt és már a könyvkötők műhelyeiben lévő Iparon-könyvek nemcsak tartalmuknál, de kiállításuknál fogva is szenzációi lesznek az őszi könyvpiacnak. Szeptemberben már egész sereg könyvvel lép az Iparon a közönség elé, mely bizonyára méltányolni fogja a törekvő vállalat igyekezetét.

Csatlakozott a balázsfalvi orth. hitközség. A balázsfalvi orthodox hitközség a következő átiratot intézte az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetséghez: „Van szerencsénk Önöket értesíteni, hogy e hó 6-án a balázsfalvi orth. izr. hitközség rendkívüli közgyűlésén egyhangulag elhatározta, hogy csatlakozik az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetséghez. Minden hitközségnek az idő folyamán rá kell jönnie arra, hogy az egységes zsidó erőt megbontani nem szabad, ha orthodox, ha neolog, Cion zászlója alá kell tömörülnie, mert csak úgy érjük el a nagy célt, a palesztinai zsidó nemzeti otthon megvalósítását. A szétszórt zsidóság a különböző országokban csak úgy képes kisebbségi jogainak érvényt sze-

rezni, ha egységes erővel lép fel. Gyűlésünk igen lelkes hangulatban történt, a hitközségi jegyző felolvassa tíz tag azon kérelmét, hogy mondjuk ki a hitközségnek a nemzeti szövetséghez való csatlakozását, majd Ernster Géza ur méltatta a cionizmus jelentőségét, eloszlatta azon aggályokat, hogy a cionizmus az orthodox elvekkkel ellentétes, sőt a cionizmust a zsidó vallás reneszanszának tartja, amelynek remélhetőleg eredményes munkája után a zsidó gyermek újra héberül beszél és megérti a héber imát, mely Istenéhez szól. Midőn Bretter Móric elnök ur felveti a kérdést, mindenfelé ragyogó szemek és együtt egy szó ellenzés nélkül mondtuk ki a csatlakozást. Egyben elhatározott egy négy osztályu héber elemi iskola felállítása. További munkájukhoz sok szerencsét kívánva fogadják tiszteletünknek nyilvánítását. Eisikovics Dezső s. k. jegyző, Velvart Mór s. k. hitk. elnök.” A balázsfalvi hitközség csatlakozása élő bizonyossága annak, hogy ma már feltarthatatlanul hódítja meg a hitközségeket a cionizmus gondolata.

Akció az erec-jisraéli eszrog érdekében. A várpalotai auth. orth. izr. hitközség, Gold Vilmos elnök aláírásával a következő felhívást intézi az ország zsidó hitközségeihez:

Erec-Jisraél, ősatyáink földje, a világ hatalmasai által elismert közjogilag biztosított nemzeti otthona lett a zsidó népnek. A zsidó munkások lesznek a Szentföld felépítői, ők azok, akik életet termelnek az elhagyott talajból. A nemzeti otthon nem a gólsz végé, Palesztina ma a gólsz szüksége, a zsidók menedéke. És nekünk a világon szétszóródottan élő zsidóknak szent kötelességünk, hogy könnyítsünk a zsidó munkások sorsán és mert mindnyájunké a zsidó munkájuk, kötelességünk támogatni őket mindenben, amiben tehetjük.

Zsidó testvérek, zsidó hitközségek! Erec-Jisraélben eszrogot termelnek és már közelednek az őszi ünnepek. Zsidó szeretettel kérünk benneteket, ne vegyetek többé más eszrogot, csak a Szentföldről valót. A görög eszrogok vallási szempontból sem megbízhatók, míg Erec-Jisraélből olyant kaphattok, melyet a jeruzsálemi orth. rabbiság felügyelete alatt termeltek. Vegyetek tehát a Szentföld szent gyümölcsét, zsidó munkások zsidó munkájának termését. Ha a zsidóság e téren összefog és legalább e rituális szükségletét szerzi be onnan, ezreknek adunk zsidó kenyeret.

Zsidók vegyetek tehát ezentúl szentföldi eszrogot! Testvéri üdvözléssel Várpalotán, 5680 Tamuz havában. A Várpalotai Auth. Orth. Izr. Hitközség.

Eljegyzések. Léderer Gizikét (Mezőkeresztes, Borsodm.) eljegyezte Friedmann Sándor gyógyszerész Sárospatakról. (Minden külön értesítés helyett.)

Friedländer Sámuel Hajdunánásról eljegyezte Spitzer Sárkát Sárretudvariból. (Minden külön értesítés helyett.)

Mandel József Budapestről eljegyezte Fisch Rózsikát Kecskemétről.

Halálozás. Dr. Hajdu Viktor fővárosi ügyvéd, 44 éves korában Budapesten elhunyt. Temetése folyó hó 23-án ment végbe nagy és előkelő közönség részvételével. Az elhunytban dr. Hajdu Miklós, a Nap felelős szerkesztője, lapunk kiváló munkatársa testvérét gyászolja.

Grünbaum Mór tekintélyes konyári kereskedő, lelkes elvbarátunk, múlt hó 17-én a budapesti zsidó kórházban elhunyt. Nagy részvét mellett Derbecenben temették el.

Helyesbítés. Múlt számunkban sajnálatos sajtóhiba csuszott be „Halálozás” című hírünkbe. A Makkabea elhunyt tagja Frankovits Károly, akinek végtisztességén a brünni cionista szervezet is képviseltette magát.

KÜLFÖLD

REGÉNY

Amerika.

Kwartin kántor New-Yorkban.

Kwartin kántor New-Yorkba érkezéséről a Jewish Tribune, egyik legnagyobb amerikai ujság, következőket írja:

Kwartin kántor, aki a világ egyik legnagyobb zsinagógájának volt méltán elismert és híres kántora a White Star Line „Helviatic” nevű hajóján New-Yorkba érkezett és első hangversenyét április végén tartotta a Metropolitan Operában.

A kikötőben több zsidó előkelőség élén Hartmann Gustav legfelsőbb bírósági bíró fogadta. A szívélyes és lelkes ünneplés úgy meghatotta, Kwartint, hogy könnyekben tört ki és mint válaszában megemlítette, ha vissza gondol orosz fogságára és minden előbbi nyomorúságára, úgy érzi, hogy ez a fogadtatás minden fájdalomért kárpótolta. Kwartin lakása a „Hotel Knickerbockers”-ben, Caruso lakosztályának tözsomszédságában van, amelyet az ottani bizottság tartott fenn az ő és leánya számára.

Ausztria.

Herzl-film a bécsi mozgóknban.

A bécsi ujságok és filmszaklapok hatalmas cikkekben számolnak be arról a nagyszabású filmalkotásról, amelyet most az összes bécsi „kinókban” változatlan sikerrel adnak. A film dr. Herzl Tivadarnak, a cionizmus megalapítójának, illetve a zsidó népi reneszánsz nagynevű vezérének életét tárgyalja. A mű tökéletes történelmi hűséggel tükrözi a nagy népvezér változatos és szenzációkban gazdag életét. A rendezés különös ötleteképpen kell megemlítenünk, hogy Herzl életébe, mint keretbe befoglalta a zsidó nép klasszikus, közép- és ujkori történetének legkiemelkedőbb mozzanatait, amelyek grandiózus méreteikkel, korhű jelenetezésükkel valóságos külön önálló filmekként hatnak. — Mint szakkörökből értesülünk, a pompás filmalkotás nemsokára Budapest legelőkelőbb filmszínházaiban is előadásra kerül.

Németország.

Német munkások az orosz zsidó menekültekért.

A német munkás-szervezetek vezetői erős hangon tiltakoznak az orosz zsidó menekültekkel való bánásmód ellen. Ezeket a szerencsétleneket bárhol találnak is rájuk külföldön, összefogdossák és gyűjtő táborokba helyezik. A vezetők kijelentették, ha ez az állapot így folytatódik a munkásság általános sztrájkot proklamál. A bécsi „Morgen Post” jelentése szerint ennek hatása alatt már egy bizonyos számú zsidó menekültet ki is bocsájtottak. A „Post” tovább füzi, hogy ezen szerencsétlenek a kormány tudta nélkül tisztán a katonai hatóságok által küldtek a táborokba.

Az üvegcsiszoló.

— Történeti elbeszélés. —

6)

Irta: Israel Zangwill.

— Gondolod, hogy doktor Cordes tanításában is megtalálom az Igazságot?

— Feltétlenül. A luteránus vallás tanításai nagyon szépek és helyesek és ne kételkedj abban, hogy bennük a megváltást is megtalálod. Természetesen csak akkor, ha szomszédaidal jó barátságban élsz.

Az asszony arca felderült.

— Hát akkor mégis csak téged követlek.

Spinoza mosolyogva gondolt arra, hogy bár a teológia feltétlen hitet, a filozófia pedig tökéletes tudást kíván a követőitől, mégis mind a kettő a megváltáshoz vezet. A hívő tömeg, amelynek számára a vallás az értelem teljes kikapcsolását jelenti, valakinek a véleményét abból a szempontból bírálja meg, hogy jámbor-e avagy nem és nem aszerint, hogy igaz-e vagy hamis és aszerint értékeli, hogy a hívők engedelmességét erősíti-e vagy pedig gyengíti.

Az asszony meleg étellel kínálta és gondoskodva sürgött körülötte, de Spinoza visszautasította és arra kérte, hogy csak egy darab kenyeret vegyen a számára. A felgyülemlett levelek után nyult és lassu, nyugodt érdeklődéssel kezdte bontogatni őket. Levelezése nagyon változatos volt. Voltak benne gondolataira vonatkozó kritikai megjegyzések, sajtószerű szülöttjei egy olyan korszaknak, amikor Európa tudósai még testvéribb viszonyban éltek és a népek gondolkodásának minden sötétségén keresztül is keztek foglalkozni egymással. Sűrűn keresték fel a tanítványai különböző kételyekkel és bölcselkedő műkedvelők agyafurt magyarázatokkal. Más leveleiben barátságos eszmecserét folytatott gyakorlati tudósokkal, így Boyle-al vagy Huggens-szel, akinek messzelátója kitágította a filozófus előtt a világmindenségnek és a teológus előtt az istenségnek a határait. Sok más egyéb között az amszterdami ifjak „Nil volentibus arduum” nevű egyesületének levele akadt a kezébe. Részletekben küldte el nekik „Ethicá”-ját és most az utolsó magyarázat megérkezését ismerték el. Büszke volt rá, hogy ez a hódolat Amszterdamból, a fővárosból jött, amely őt kiátkozta, de gondolatait, úgy látszik, mégsem tudja kirekeszteni a falai közül. Sokan fordultak hozzá azzal a gyakori kéréssel, hogy oszlassa el a kételyeket, amelyeket Blyenbergh, egy előkelő dortrechtli polgár és kereskedő tanai keltettek fe bennük. Ez a Blyenbergh az értelem tévelygése helyett valami forró, misztikus sóvárgással az isteni kinyilatkoztatás tökéletessége után vágyakozott és ezzel korának egyik lellemi irányát teremtette meg. A Royal Society pecsétjével ellátott levél ugyancsak kishitűnek bizonyult, Oldenburg óra intett benne, nehogy

legközelebbi könyvében megint az erkölcs lazaságáról vagy más hasonlókról beszéljen. „Oh, te jó Henrik, — gondolta Spinoza, — milyen különösek is vagytok ti! Azokban az években, amikor először találkoztunk Rijnbunghben, mindig arra buzdítottál, hogy a legbensőbb gondolataimat is kitárjam a világ előtt! Rázd le a kishitűséget, mondtad mindig, ne félj attól, hogy magadra haragírod korunknak törpéit! Az igazság mindenek előtt! A mi vitorláinkat az igazi megismerés szele feszíti. S most ime, ezeket írja: „Az Isten szerelmére, légy óvatosabb, hiszen így valósággal a bűnösök kezébe adod a mentséget és a feloldozást!” Szóval, ne hirdessem többé, hogy csak egy örök törvény uralkodik és nincs magasztosabb erény annál, ami legbensőbb valónkból fakad! És ostoba tartózkodással hallgassam el az emberek előtt akaratom kööttségét! Attól tartok, Oldenburg maga sem hiszi már el, hogy az erény épp úgy a megismerésnek függvénye, mint ahogy egy háromszög ismeretéből rögtön következik, hogy a belső szögek összege száznyolcvan fok. Hát tétlenül nézem az emberek nagyképű önámítását, amelyben azt hiszik, hogy a naprendszer körülöttük forog és a villám és a menydörgés csak az ő bűneikre várnak, hogy fenséges színjátékukat megkezdhessek? Azt hiszem, Oldenburgot az udvar kicsapongása döbbenették meg ennyire. Az ént tanaim azonban nem fogják jobban elrontani a whitehallei udvaroncokat. Akiknek a kinyilatkoztatás megszentelt tradíció, azoknak ragaszkodniok kell hozzá, de az én véleményem szerint a kinyilatkoztatásnak az emberi értelemben való megnyilvánulása az isteni szikrának örökkön élő és folyton megújuló fellobbanása, amelyet az emberi gonoszság soha úgy meg nem hamisíthat, mint az élettelen betűket! Sajátságos, hogy nem tekintik bűnnek, ha az értelemről a valódi isteni eredettől elvonatkoztatva beszélnek! Vajjon nem elvetemültség-e még a feltételezése is annak, hogy Isten az egyetlen kincset, amelyet örök principiumából a földre bocsájtott, olyan valamihez kötötte volna, amely rövidebb életű az emberi érzésnél is?

Egy üzleti levél más irányba terelte a gondolatait. Simon de Vries, elhunyt tanítványának örökségéről szólott. Orvos volt és legodaadóbb követőinek egyike. Amikor szomorú bizonyossággá lett előtte, hogy ifjan és korán kell meghalni, mesterét akarta örökösévé megtenni, de Spinoza rábeszélte, hogy vagyónát fivérére hagyja és csak egy szerény évjáradék elfogadására volt hajlandó. A hálás örökös most elhatározta, hogy Spinoza járadékát ötszáz forintra emeli.

— Milyen balgák is az emberek! — gondolta a filozófus — hiszen én már egyszer megelégedtem háromszáz forinttal és eszem ágában sincs, hogy több terhet vegyek a nyakamba!

(Folytatjuk.)

Bangó-Tanintézet

Budapest, VI., Andrásy-ut 20.

Feltétlen sikerrel készít elő vidéki magántanulókat is.
Prospektus. Telefon 130-II.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Régi cionista Gy. 1. A magyarországi megbízottak is Londonban vannak és részt vesznek a cionista konferencia tanácskozásain. 2. Az országos értekezlet idejét stb. a lapban közölni fogjuk. A delegátusok itt majd meg fogják hallani az akkorra már hazaérkező megbízottainknak a nyilvánosság számára való beszámolóját. Türelem.

G—m L—s K. Az eredményes munka első tenni-valója, hogy magát cionistává képezze ki. Tessék rendszeresen olvasni a lapot és könyvosztályunk kiadványait, amelyeket kiadóhivatalunkkal meg fogunk küldetni. Ezeket azután kölcsönözgesse széjjel azoknak, akiket az eszme iránt érdeklődőknek vél. Időnként értesítse a Magyarországi Cionista Szervezet titkári hivatalát (Király-utca 36.), amely a további utasításokat meg fogja adni. Kitartás!

Dr. W. tanfelügyelő. Utána jártunk. Nevezett munkatársunk ott született a Dunántul kellős közepében, azon a „szép határon”, ahol az egyik Kisfaludy és így az egyébként általa megtisztelőnek vélt és tanár ur által díjmentesen adományozott „Unterländer” címet és jellegét, mint meg nem érdemeltet tisztelettel vissza származtatja.

Sala bácsi. Kérdéseire a választ a wieni Palestina-Amt orvosi csoportjának általunk kikért szakvéleménye alapján hamarosan közölni fogjuk e helyen.

Nem közölhetők: Azon a napon, Töprengés, A gyermek, Izrael.

Pályázat

két középiskolai és egy elemi iskolai hitoktatói állásra. Javadalmuk nagysága a tanítási órák, valamint családtagjaik számával lesz arányban. Tájékoztal megemlítjük, hogy az a középiskolánál évi 15,000, az eleminél 12,000 korona.

A tanerők jogait és kötelességeit a hitközség Szolgálati Rendtartása szabályozza, Felszerelt kérvények az iskolaszékhez (Budapest, II., Fő-utca 12.) legkésőbb f. évi augusztus hó 5-ig benyújtandók.

Budapest, 1920. július 12.

Fábián Ferenc s. k.
hitk. titkár

Wittenberg Ignác s. k.
iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A tiszafüredi aut. orth. izr. anyahitközségben egy kántori állás azonnal, de legkésőbb Elul hó 15-ig betöltendő. Javadalmazás: évi K 12000.—, természetbeni lakás és szokásos mellékjövendelmek. Pályázhatnak kellemes hangú, elsőrendű בעל קורה és בעל תפילה és עופות שוחט, ובודק ומודל שוחט ובודק magyar honpolgárok előnyben részesülnek, az eddigi működésüket tanúsító és 3 orth. rabbtól nyert קבלות bizonyítványaik, valamint kor és családi állapot feltüntetése alólított elnökséghez legkésőbb augusztus 9-ig küldendők. Próba előadásra csak meghívottak bocsáttatnak.

Tiszafüred 1920 július 18.

Deutsch Samú Aut. Orth. Izr. Hitközség
jegyző Tiszafüred

Kiss Ferenc
hitk. elnök

Évibérletben ingyen 12 írógépszalagig, haviápolás 30 kor., alapos javítással 45 kor. Wittenberg Farkas író-gépműszerésznél. Fő-utca 7. Telefon 152-61 és 61-76.

Fürst Leó
b u t o r o k
g y á r i
r a k t á r a

**Budapest,
VII., Rákóci-ut 74. sz.**

Brilliánsokat, gyöngyöket, használt ékszereket, mindenkinél drágábban vesz Székely Emil ékszerüzlete, Király-utca 51. Teréz templommal szemben. Tel. József 105-35. Cimre tessék ügyelni

Fájós lábakra készít cipőket
Gerő Adolf Fia
Kossuth Lajos-utca 4.

Poloskairtásnál legmegfelelőbb
Ditrichstein Takarítási Vállalat
Budapest, VII. Rontész-utca 27.
Telefon szám: „József” 116-55.
Lakástakarítás Üvegzettisztítás

Arnstein József
mezőgazdasági és háztartási gépek
Telephon 140-79 szám.
Budapest, Izabella-utca 68.

Megjelent! Gyönyörű gyémántkiadásban, antik papíron, művészi illusztrációkkal
Max Nordau: MESEK. ;: M. J. Bin Gorion: JÓZSEF ÉS TESTVÉREI. Ó-zsidó regény. Egy-egy kötet ára 25 K. Kapható a Zsidó Szemle könyvosztályában.

**Hitközségek
figyelmébe!**
Legjobb iskolai imakönyv Pollák-féle héber-magyar finom papírra nyomva erős kötésben 40.— Korona. (Hitközségeknek engedmény.)
Neumann Benő
könyvkereskedő
(ezelőtt SCHWARTZ ICNÁC)
Budapest, VII., Király-u. 8.

SIRKÖVER מצובהPfeifer és Heszky
Uj-Temetőnél Tel. József 59-61.

Hamisfogakat

arany- és ezüst töredéket drágán vesznek Gross Antal József-körút 23.

Cipőgyár

SALAMON J. ALKALAY, Wien, XIV. Pfeiffergasse 3.

Vétkeznek!Ki nem Back-nál étkezik,
Mert jó és nem drága,
Back-féle ételeknek
Nincs párja.

Lázár-utca sarok. Opera mögött.

HAMIS FOGSOROKAT legmagasabb árban vesznek
EISLER KÁLMÁN, VII., Rózsa-u. 39.
Levelezőlapra jöveők.**PATKÁNY-, EGÉR-**
irtóbacillus: Ratin legbiztosabb irtószer. Prospektus ingyen. Ratin Laboratorium Budapest, Rottenbiller-u. 30.

APRÓ HIRDETÉSEK

Intelligens, vallásos hűgom részére, 2 szobás berendezett lakással és néhány ezer korona készpénzzel keresek vallásos, biztos megélhetésű férjet 35-40 évig, lehet özvegy 1-2 gyerekekkel is. Teljes című leveleket „Vallásos 1012” jelíge alatt a kiadóba.

Szigoruan orth. kóser kimondott prima zsiribát, (Hechserrel) kereskedőknek kisebb-nagyobb tételekben szállítok. Schäffer Armuth szálloda, Balatonberény.

Paplanok legolcsóbban, nagy választékban, átalakításokat elfogadok. Szombaton zárva. Dorschovitz paplankészítő VII., Garay-utca 43.

Részvénytársasági tisztviselő (mérlegképes könyvelő) szombat megtartásával keres alkalmaztást, óras könyvelést bármely szakban vállal. „Perfekt” jelígeire kiadóba.

Kéfék seprük darabonkint is nagyban árban kaphatók Zafir Soma kefenagykereskedő kicsinybeni osztályában Király-utca 16. az udvarban. Telefon 13-65.

Olvassa naponta a napilapokban megjelenő apróhirdetésemet, melyben egy-egy cikk jóval az angro árnál olcsóbban kerül eladásra.

Sírkövek Löwy I.-nél Budán, II., Fő-utca 88 (Saját házában). Telefon 146-99.

A szerkesztésért felelős:
Dr. SCHÖNFELD JÓZSEF

Kiadja a Magyarországi Cionista Szervezet m. sz.

Heller K. és Társa, nyomdai műintézet VIII., Német-utca 27.